

ΤΟ ΑΛΛΑΟΥΜ

... της ελληνικής λεξικογραφίας

Αναθεώρηση της 22 Μαΐου 2012

άλα

ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΣΤΟΧΩΡΟ

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΑΣ

www.stougiannidis.gr

© ΑΡΗΣ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΙΔΗΣ
aris@stougiannidis.gr

Εισαγωγή

Το υπογλώσσιο αυτό ξεκίνησε με αφορμή την έρευνά μου για το πλοίο και τη θάλασσα.

Το *άλα* είναι ένα επιφώνημα που ακούγεται στις ταβέρνες και τα λαϊκά τραγουδάκια (*άλα! Άνοιξε κι' άλλη μπουκάλα*) και σε ανέκδοτα (*Άλα της κουστουμιά ο ανάπηρος*). Είναι όμως ναυτικό πρόσταγμα.

Σημασία

Αν πιστέψουμε τον Καθηγητή, Υπουργό, Πρύτανη κ. Γ. Μπαμπινιώτη, πράξη που δεν συνιστώ, το *άλα* σημαίνει:

άλα επιφώνημα (λαϊκό) έκφραση μεγάλου κεφιού. χαράς και ικανοποίησης. που συχνά συμπληρώνεται με την προσωπική αντων. της (το της και για αρσενικά) και δηλώνει έντονη επιδοκιμασία ή ενθάρρυνση και προτροπή: «-άλα, άνοιξε κι' άλλη μπουκάλα. » (λαϊκό τραγ.) *άλα* της χοροί

ο Χρόνης' (Μπράβο! Ωραία χορεύει!)

ΣΥ ωραία. μπράβο. κι άλλο'

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ μεσν. < βεν ναυτικό πρόσταγμα *ala* εμπρός.

Ίσως με την έννοια της κραυγής γιορτής να προέρχεται από το Αριστοφάνειο *αλαλαλαί*. Όχι όμως ως πρόσταγμα.

άλαλαλαί, (ιή)

Κραυγή θριάμβου ή γιορτής.

Όρνιθες

951 νιφόβρολα πεδία πολύπορα τ' ἤλυθον. *άλαλαί.* /

ΠΙ. νῆ τὸν Δί' ἄλλ' ἤδη πέφευγας ταυταγί

1763 *άλαλαλαί, ιή* παιών

Λυσιστράτη

1291 *άλαλαί, ιή* παιών. / αἴρεσθ' ἄνω, *ιαί,* / ὡς ἐπὶ νίκη, *ιαί.* / εὐοῖ, εὐοῖ, εὐαῖ, εὐαῖ

ΛΕΞΙΚΟ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΕΣ

Πρέπει να είμαστε φειδωλοί στο χαρακτηρισμό φωνημάτων. Αυτά που λέμε επιφωνήματα δεν είναι πάντα επιφωνήματα.

Το κατ' επίφαση επιφώνημα *άλα* δηλώνει προσαγή και δεν είναι επιφώνημα, αν και σήμερα χρησιμοποιείται σαν τέτοιο. Ούτε επίθετο η επίρρηση. Είναι προσακτική του ρήματος *αλαρε*. Τα προστάγματα προέρχονται από την προσακτική κάποιου ρήματος πβλ. τα αρχαία *αιρε*, *άπωσον*, *όρθωσον*, *πτέρωσον*, *πόντισον* αλλά και τα δάνεια από την Ιταλική *ίσα*, *βίρα*, *μάινα*, *αβάρα*. Και όχι από επιρρήματα ή επίθετα. Το

ουσιαστικό *ala* σημαίνει φτερό, φτερούγα πουλιού (πβλ. ALITALIA) και φυσικά είναι άσχετο με το πρόσταγμα *άλα*.

Alare – άλαρε

alare (ρήμα) Ισπανικά *halar*; Γαλλικά. *haler*; Πορτογαλικά.

alar: από το αρχ Γερμ HALON, συγχρ. HALEN

= α. Σκανδιναβικό HALA τραβώ προς εμένα — Τραβώ με δύναμη ένα σχοινί. Από εδώ και ο ναυτικός όρος *alaggio* η το τράβηγμα με σχοινί ενός πλεούμενου με εργατικά χέρια ή ζώα.

Το 9301 DIZIONARIO DI MARINERIA Militare TOM. I (A-L) : ITALANO FRANCESE E FRANCESE ITALIANO - BARONE GIUSEPPE PARRILLI - NAPOLI - STABILIMENTO TIPOGRAFICO DI PASQUALE AMBROSIO – 1866 αναφέρει πληθώρα προσταγμάτων με το *άλα*.

Συγγενή Ελληνικά ρήματα

άλαομαι, *άλώνται*, προστ. *άλώω* (v. infr.), Στον Ομηρο απαντά σε όλους τους χρόνους *άλᾶσθε*, *άλώμενος*, *ήλώμην*, *άλᾶτο*, *άλήσομαι* (*ἀπ-*) Hes.Sc.409 (

A. [select] v.l. *ἀπαλήσατο*): Ep. aor. “*άλήθην*” Od.14.120, 362, Dor. part. “*άλαθείς*” A.Supp.870: pf. *άλάλημαι* (βλ. παρακάτω): (*ἄλη*) :—

περιπλανώμαι, *περιάγομαι*, *roam*,

B. 2. *περιπλανώμαι* μακριά από, κάτι μου λείπει, “*εὐφροσύνας ἄλᾶται*” Pi.O.1.58; “*ψυχὴν ἄλᾶται τῆς πάροιθ’ εὐπραξίας*” E.Tr.640.

C. Μεταφορικώς= *πλανώμαι* τον νουν, *χάνω* τα μυαλά μου, *μπερδεύομαι*, Σοφοκλέους Αίας.23.

άλάλημαι

άλάλημαι από τη μετοχή του *άλαομαι*, μονο στον ενεστώτα μετοχη. *άλαλήμενος* με αυτό το τονισμό.

Οι Liddell and Scott στο *An Intermediate Greek-English Lexicon*. Oxford. Clarendon Press. 1889 το ερμηνεύουν *to wander or roam about, like a beggar*, δηλ. το να περιπλανάται κάποιος ή να περιφέρονται περίπου σαν ζητιάνος,

Το άλαλήμενον ήτοι το περιφερόμενο, το πλανώμενον, και επομένως το ασαφές και μη έχον σταθερή θέση δημιούργησε την σημερινή λέξη **άλαλούμ**[ενον]

Κάθε σχέση με πρόσωπα της σύγχρονου πολιτικής είναι συμπτωματική διότι το άλαομαι είναι και ρίζα του ΑΛΗΤΗΣ.

Στο λεξικό του ο Μπαμπινιώτης εξηγεί

Άλαλούμ κατάσταση σύγχυσης και αναστάτωσης, ανακατωσούρα: ΦΡ δημιουργήθηκε τέτοιο άλαλούμ. που ήταν αδύνατον να καταλάβεις τι έλεγαν.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ Πιθ. από τη φρ. άλλα άλλων; με παρετυμολογική επίδραση εκφραστ. λ. όπως γιουσουρούμ ή πλαστή λ. από παιδικά παιχνίδια και τραγούδια. Κατ' άλλη εκδοχή, από αραβ. επιφών. Uialum

Το πιθ. (σημαίνει πιθανόν και όχι πιθάρι του γιουσουρούμ) τον σώζει, αλλιώς θα έπρεπε να εξηγήσει και πως εξαφανίστηκαν τα λάμδα από το «άλλα άλλων» και έκαναν το άλαλούμ αντί άλαλούμ.

Το άλλα άλλων λέγεται πάντα από λόγιους «άλλα αντ' άλλων» και από τους περισσότερους ως αραβοφανές αλλαντάλλα. Πβλ. παροιμία: «άλλα ειν' τ' άλλα κι άλλο της Παρασκευής το γάλα».

Ο Ε. Α. Πόε έγραψε ένα ποίημα με τίτλο Ουλαλουμ **Ualume**:

Άλλα άδω πρόκειται για την πεθαμένη ερωμένη του αφηγητή και είναι κύριο όνομα. Κι ο Σκαρίμπας έγραψε ένα ομώνυμο ποίημα.

Το συγγενές κουλουβάχατα είναι όντως αραβική έκφραση και σημαίνει κουλ+ουάχατ = όλα ένα. Έτσι στο μυαλό του λεξικογράφου άλαλούμ και κουλουβάχατα έγιναν όλα ένα.

Μαρτυρία

Βρήκα το άλα σε μια πολύ παλιά έκδοση του γνωστού τραγουδιού «κάτω στο γιαλό, κάτω στο περιγιάλι» :

Κάτεργο περνά κι' ελαμψαν
Τ' άρμενά του
Κάτεργο περνά
Κοντή Νεραντζούλα φουντωτή

Λέει ο ναύκληρος,
λέει ο караβοκύρης
Λέει ο ναύκληρος, κοντή

Νεραντζούλα φουντωτή

**Άλα βρε παιδιά
άλα βρε παλληκάρια
άλα βρε παιδιά**

κοντή νεραντζούλα φουντωτή
ν' αποσώσουμε
αυτό που λάμπει ομπρός μας
N αποσώσουμε
κοντή Νεραντζούλα φουντωτή

Το *άλα* είναι προφανώς πρόσταγμα και όχι επιφώνημα (ο ναύκληρος δεν ήρθε στο κέφι) αλλά προστάζει επειδή επιδιώκεται συγκεκριμένος στόχος: «ν' αποσώσουμε αυτό που λάμπει ομπρός μας»
Σήμερα το *άλα* από πρόσταγμα κατάντησε επιφώνημα.

Πβλ. τραγουδάκι του Μ. Σουγιούλ με στίχους Γιώργου Γιαννακόπουλου

Άλα της, άλα της, άλα της
με μαγέψανε τα μάτια τα μεγάλα της
Άλα της, άλα της
κι είπα αντίο της ζωής μου της ανάλατης
Άλα της

Άλα της, άλα της, άλα της
σκλάβο μ' έκαναν τα μάτια τα μεγάλα της
Άλα της, άλα της
και ξηγιέμαι όπως της έρθει στην κεφάλια της
Άλα της

Άλα της, άλα της, άλα της
τέτοιαις γκόμενας λεφτά τσουβάλια χάλα της
Άλα της, άλα της
αχ ανάθεμα τα μάτια τα μεγάλα της
Άλα της

Βιβλιογραφία

171

Η. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ – ΦΉΞΗΣ -1895

196

J.B. HOFMANN - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

261

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ, Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ, ΦΟΙΝΙΞ, 1972.

300

Δ.ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ - ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟΝ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

331

ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ – ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ – ΓΚΑΡΠΟΛΑ – 1857

9310